

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 1 2014 | ÅRGÅNG 18

Bokförlaget THALES

HÅKAN SALWÉN: *Miljöetik – En introduktion*,
Stockholm: Thales, 2012

DET ÄR LÄTT att känna sig nedstämd när man läser om tillståndet i världen. Översvämmningar, pandemier, förlust av biologisk mångfald, krig och konflikter, ekonomisk stagnation, vattenbrist och ett världssamfund som tycks paralyserat av stridigheter och en ovilja att fatta obekväma beslut. Det är svårt att veta i vilken ände man ska börja. Men kanske finns det utvägar ändå. Många av de utmaningar vi står inför tycks på ett eller annat sätt vara kopplade till vår hantering av naturmiljön. Så kanske kan vi komma en bit på vägen genom att lösa de stora miljöproblemen. Men vilka lösningar står till buds och vilka bör vi välja? Vems behov och intressen bör vi prioritera och på vilka grunder?

I boken *Miljöetik: En introduktion* ger Håkan Salwén – lärare och anknuten forskare till Stockholms universitets filosofiska institution – verktyg för systematisk reflektion kring några av dessa frågeställningar. Boken vänder sig till både studenter och en intresserad allmänhet och ger en föredömligt kortfattad introduktion till miljöetikens huvudfrågor och problem. Den kan med fördel läsas även av akademiskt skolade filosofer med en önskan att orientera sig i miljöfilosofi och miljöetik.

Boken är indelad i nio kapitel. I kapitel 1–2 presenteras bokens bärande tema: de globala miljöproblemen liksom deras lösning involverar svåra moraliska problem. Den som vill komma till rätta med problemen gör alltså klokt i att ägna miljöfrågans normativa dimension särskild uppmärksamhet. Frågor som rör moral har traditionellt kretsats kring människans förpliktelser gentemot en relativt snäv krets av intressenter: familjemedlemmar, nationsfränder, grannar, kollegor, arbetskamrater och så vidare. De globala miljöproblemen utmanar den föreställningen. För att ge moraliskt adekvat vägledning vid hanteringen av miljöproblemen behöver vi ta hänsyn till en vidare klass av intressenter än dem som etiken traditionellt har utgått ifrån. I kapitel 3–8 analyseras föreslagna lösningar på olika miljöproblem utifrån en successiv utvidgning

av den moraliska cirkeln, från närstående, till rumsligt (kap. 3) och tidsligt (kap. 4) avlägsna människor, kännande varelser (vilda djur) (kap. 5), alla levande organismer (kap. 6), arter, ekosystem och landskap (kap. 7–8). Boken avslutas med en diskussion om det filosofiskt fruktbara i att debattera skillnaderna mellan olika miljö-etiska teoribildningar då dessa tenderar att ge liknande svar på frågan om hur man bör handla i det enskilda fallet (kap. 9). I det följande ges en granskande sammanfattning av huvudpoängerna i kapitel 2–9. Därefter ges några allmänna omdömen om bokens utformning och pedagogiska värde.

Behöver vi filosofi för att lösa de globala miljöproblemen? Vilken roll fyller etiken i det dagliga miljöarbetet? I kapitel 2 förklarar Salwén varför etik och kunskap om etik behövs för att vi ska kunna hantera miljöproblemen på ett adekvat sätt. Efter några introducerande avsnitt om metaetik, normativ och tillämpad etik, presenteras den metod för utvärdering av moraliska principer som boken använder sig av: koherentistisk giltighetsprövning.

Koherentistisk giltighetsprövning innebär kortfattat att rimligheten hos en moralisk princip eller utsaga analyseras med utgångspunkt i hur väl utsagan hänger samman med en persons genomtänkta moraliska uppfattningar och övriga uppfattningar om världens beskaffenhet. Giltighetsprövningen har två delar: granskning av precisionen hos den aktuella utsagan och granskning av konsistensen hos argumentationen i sin helhet. Den senare delen innebär att utsagan utvärderas mot bakgrund av utvärderarens genomtänkta moraliska uppfattningar. I de fall motsägelser påvisas står två möjligheter till buds: antingen förkastas (eller revideras) den aktuella utsagan så att den bättre överensstämmer med de genomtänkta moraliska uppfattningarna eller så överges de genomtänkta moraliska uppfattningar som utsagan står i konflikt med. Vilket alternativ som är mest rimligt beror bland annat på vilka relationer som råder mellan utsagan och personens övriga genomtänkta moraliska uppfattningar.

Koherentistiska teorier om rättfärdigande av moraliska utsagor är, som Salwén påpekar, kontroversiella bland filosofer. Han för-

klaras dock inte närmare på vilket sätt koherentismen som utvärderingsmetod kan kritiseras eller vilka alternativa utvärderingsmetoder som står till buds. Ett till synes problematiskt drag hos koherentismen är att den innebär ett visst mått av relativism, det vill säga giltighetsprövningen kan ge olika utfall beroende på vilka genomtänkta moraliska uppfattningar utsagan prövas mot. Det kan med andra ord vara fullt rationellt för en person att acceptera utsagan samtidigt som en annan person kan ha goda skäl att förkasta den. Att det förhåller sig på det viset behöver inte vara utslagsgivande vid valet av utvärderingsmetod, men bokens framställning hade tjänat på en kort redogörelse för hur invändningen kan bemötas.

En annan svårighet med den koherentistiska giltighetsprövningen, åtminstone som den framställs i boken, är att det är något oklart vad som avses med uttrycket »genomtänkta moraliska uppfattningar». Författaren ger visserligen en förklaring. Genomtänkta moraliska uppfattningar är sådana »uppfattningar som vi är benägna att hålla fast vid även om vi granskar dem mycket kritiskt» (s. 38). Men vad innebär det? Hur skiljer sig våra genomtänkta moraliska uppfattningar från våra intuitioner? Det framstår som än mer oklart när författaren längre fram i boken talar om »tillförlitliga intuitioner» (s. 76). Här hade det varit på sin plats med några förtydligande rader, i synnerhet då boken är tänkt att kunna läsas av personer utan filosofisk bakgrund.

Många miljöproblem är förknippade med kollektiva beslutsproblem. De är resultatet av ett mycket stort antal människors samfälliga handlande, där effekterna av varje enskild handling samtidigt är försumbara. Hur bör sådana dilemman lösas? I kapitel 3 diskuterar författaren två lösningar som dryftats i litteraturen: politiska och moraliska. Framställningen baserar sig på Parfit (1984).

Till skillnad från politiska lösningar, vilka ändrar förutsättningarna för människors handlande på så vis att det blir rationellt för varje individ att handla på ett sätt som i förlängningen gynnar alla inblandade, verkar de moraliska lösningarna genom människors värderingar. Långsiktiga lösningar uppnås genom att människors grundläggande värderingar förändras så att de inte längre är dispo-

nerade att i varje enskilt fall främja sina egoistiska intressen. Men hur rimligt är det att kräva av individer att de handlar på ett sätt som gagnar allmänhetens intressen när effekterna av varje enskild handling är omärkbara? Bör omärkbara skillnader i välbefinnande över huvud taget tas med i den moraliska kalkylen?

Frågan besvaras jakande. Den som svarar nej begår enligt Salwén ett misstag (ett av fem misstag i »moralisk matematik» enligt Parfit). Till stöd för detta använder han sig av ett exempel hämtat från Parfit: exemplet med de törstande i öknen (Parfit har i sin tur lånat exemplet från Jonathan Glover). Parfit använder exemplet för att visa att den som förnekar att omärkbara skillnader i välbefinnande är moraliskt signifikanta drabbas av en paradox. Paradoxen går i korthet ut på att den som bestrider riktigheten i påståendet har svårt att förklara en del av våra genomtänkta uppfattningar, exempelvis den att relationen »minst lika bra som» är transitiv. Utsagan är helt enkelt mer förenlig med många av de värdeutsagor och utsagor om världen i övrigt som vi har goda skäl att acceptera. Ett möjligt alternativ är att ge upp antagandet att relationen »minst lika bra som» är transitiv. Det tycks dock intuitivt problematiskt. En av anledningarna är att om man ger upp tanken på att relationen »minst lika bra som» är transitiv så »kan man inte längre betrakta värde som en summa (som exempelvis sammanlagd längd eller vikt)» (s. 53). Här hade det varit på sin plats med en kort förklaring från författarens sida.

Bokens redogörelse för de omärkbara skillnadernas moraliska relevans är klagörande och på många sätt förtjänstfull i att skapa förståelse för hur man kan bemöta några av de argument som framförs i den miljöpolitiska debatten. Värt att påpeka i sammanhanget är att även om Salwén (och Parfit) använder sig av ett något verklighetsfrånvänt exempel för att illustrera sin huvudpoäng (en möjlig invändning), äger resonemanget relevans för högst konkreta etiska problem. Som Kristin Shrader-Frechette (1987) insiktsfullt framhåller äger resonemanget bland annat relevans för hanteringen av vissa miljörisker (se även Hansson 1999). Lågdosexponering av kemiska ämnen och radioaktiv strålning är två exempel.

Det är uppenbart att våra handlingar påverkar framtida generationer. Men vilka förpliktelser har vi gentemot dessa individer? I kapitel 4 diskuterar Salwén hur samhällsbeslut bör fattas givet insikten att de påverkar vilka och hur många som kommer att leva och vilken livskvalitet de kommer att ha. Ett särskilt avsnitt ägnas åt diskontering. Diskussionen nedan begränsas av utrymmestekniska skäl till detta avsnitt.

Det finns goda skäl att diskontera monetära värden. Det är i regel bättre att få hundra kronor idag än om 10 år. En minskad marginell nytta, liksom det faktum att hundra kronor som erhålls idag kan sättas i arbete och förräntas, ger oss skäl att välja hundra kronor idag framför hundra kronor om 10 år. Att använda en diskonteringsränta för att beräkna nuvärdet av framtida nyttor är emellertid inte helt oproblemiskt. Även om vi begränsar oss till monetära nyttor och kostnader är det inte uppenbart vilken diskonteringsränta som bör användas. Ett vanligt förekommande argument i litteraturen är att vi bör sätta diskonteringsräntan »deskriptivt», det vill säga: använda en ränta som motsvarar rådande marknadsräntor. Problemet med ett sådant tillvägagångssätt är att det inte finns några marknadsräntor med tillräckligt lång löptid. Detta blir ännu mer akut om vi vill diskontera naturvärden. Mycket av det vi gör idag påverkar hur vår naturmiljö kommer att se ut om många hundra, i vissa fall tiotusentals, år. Men i det tidsperspektivet finns inga satta marknadsräntor.

Dessutom kan det rimliga i att diskontera moraliska (till skillnad från monetära) värden ifrågasättas. När vi skapar miljöproblem för kommande generationer handlar det i många fall om att vi förstör ekosystem, utrotar arter och förändrar landskap. Det är inte uppenbart att de preferenser som dagens betalningsviljestudier, alternativt konsumtionsval, antas avslöja på ett korrekt sätt avspeglar värdet av dessa framtida kostnader, som ju kommer att bäras av andra människor än de nu levande.

Salwén menar att det är intuitivt orimligt att diskontera framtida moraliska värden. Med hjälp av ett enkelt exempel visar han hur relativt små justeringar i diskonteringsräntan gör att vi helt kan bortse från dödsfall som inträffar långt in i framtiden när vi fattar beslut

idag. Därefter följer ett analogiresonemang: lika orimligt som det är att hävda att en katastrof har mindre moralisk betydelse därför att den inträffar någon annanstans i världen (Bhopalkatastrofen används som exempel), lika orimligt är det att hävda att en katastrof är mindre allvarlig därför att den inträffar långt in i framtiden.

Salwén har naturligtvis rätt i sak. Finns det då inga rimliga argument till stöd för diskontering av moraliska värden? Jo, det gör det. Ett argument som inte diskuteras närmare i boken handlar om osäkerheten kring människans överlevnadschanser. Diskonteringsräntan beräknas som bekant med hjälp av Ramsey-ekvationen ($d = \eta g + \delta$) där η representerar elasticiteten hos marginalnyttan, g den förväntade ekonomiska tillväxten och δ hur mycket man föredrar att få en nytta idag framför imorgon. δ består i sin tur av två komponenter: ρ som representerar den »rena tidspreferensen» och L som representerar våra minskade överlevnadschanser (Pearce och Ulph 1999). Kritiken mot diskontering har, som boken understryker, framför allt handlat om ρ , det vill säga rimligheten i att ge framtida nyttor (och kostnader) ett lägre nuvärde än nyttor som uppkommer idag enbart av den anledningen att de inträffar i framtiden. Men många försvarar $\delta > 0$ och hänvisar just till osäkerheten kring våra överlevnadschanser (L). Till och med i Sternrapporten, som i övrigt betraktar rena tidspreferenser med stor skepsis, ges utrymme åt överväganden av det här slaget, om än i begränsad utsträckning. I rapporten sätts δ till 0,1 procent.

I vilken utsträckning bör icke-mänskliga varelsers intressen, välmående, rättigheter eller behov tillmätas betydelse i miljöarbetet? I kapitel 5 diskuterar författaren huruvida kännande (icke-mänskliga) djur kan sägas ha moralisk status. Detta sker med utgångspunkt i Peter Singers utilitaristiska och Tom Regans rättighetsbaserade djuretik. Hela kapitel 5 fokuserar på vilda djur. Etiska problem kopplade till djurförsök, boskapsuppfödning och andra former av djurhållning diskuteras därmed inte explicit. De ståndpunkter och argument som granskas i boken har dock relevans även för att lösa problem inom djurhållningen.

Den som försvarar idén att endast mänskligt välbefinnande bör räknas in i den moraliska kalkylen behöver kunna peka på någon

moraliskt relevant egenskap som människor och enbart människor besitter. Arttillhörighet och förmåga att tänka rationellt är två flitigt diskuterade förslag. Båda förslagen är emellertid behäftade med svårigheter. När det gäller förmågan att tänka rationellt ligger svårigheten i att kriteriet inte lyckas plocka ut alla och enbart människor. Alla människor har inte förmåga att tänka rationellt och det finns djur som vi skäligen bör uppfatta som rationella. Av detta måste man enligt Salwén dra endera av två slutsatser: antingen finns det människor som inte förtjänar att beaktas ur ett moraliskt perspektiv eller så måste man tillerkänna åtminstone vissa djur moralisk status.

Både Singer och Regan väljer det senare. Båda bekänner sig till sentientismen, enligt vilken alla kännande varelser har moralisk status. Därutöver förespråkar Singer en jämlikhetsprincip som innebär att vi bör fästa samma vikt vid lika intressen oavsett vem det är som har intresset i fråga. Singer försvarar vidare en preferentialistisk version av utilitarismen. Det är här problemen med hans version av sentientismen uppstår. Hur förhåller sig preferentialismen till sentientismen? Det är, som boken påpekar, inte helt klart.

Många förespråkare av preferentialismen ställer upp som ett villkor för att en preferens ska få räknas in i den utilitaristiska kalkylen att preferensen i fråga är rationell. Ett villkor som ofta ställs upp för att en preferens ska vara rationell (och som Singer för övrigt ställer sig bakom) är att preferensen ska ha formats mot bakgrund av relevanta bakgrundsfakta. Men här tycks man hamna i svårigheter. För är det verkligen rimligt att anta att alla djur som har förmåga att känna smärta och njutning också har förmåga att forma preferenser mot bakgrund av relevanta bakgrundsfakta? Är det inte i själva verket så att klassen av individer som har moralisk status enligt en preferentialistisk tolkning är mycket mer begränsad än den klass som Singer initialt pekar ut?

Som kapitel 5 tydligt avspeglar diskuteras djuretiska frågor ofta med utgångspunkt i det som Elisabeth Anderson (2004) kallar för »the argument from marginal cases», det vill säga föreställningen att varje enskilt fall går att lösa bara man lyckas identifiera den egenskap i kraft av vilken ett djur kan förvägras eller tillerkännas

moralisk status. Men det finns filosofer som menar att man behöver kontextualisera frågeställningen för att kunna avgöra vad moralen påbjuder. I *Ethics and Public Policy: A Philosophical Inquiry* (2011) diskuterar Jonathan Wolff hur man bör hantera frågan om djurförsök. Frågan om djurförsökens vara eller icke vara handlar, enligt Wolff, i liten utsträckning om att försöka fastställa vilka egenskaper som ger djur moralisk status (här finns i själva verket en relativt stor samsyn). Det handlar snarare om att försöka fastställa vilken vikt dessa olika egenskaper bör tillmätas i praktiken. Djur besitter moraliskt relevanta egenskaper i varierande utsträckning. Ett och samma djur kan med andra ord vara »högt rankat» i ett avseende men »lägre rankat» i ett annat. Att det förhåller sig på det viset får implikationer för vårt handlande. Förmågan att känna smärta är relevant för våra moraliska bedömningar, men endast i så måtto som vår hantering av djur involverar smärta. Autonomi är moraliskt relevant, men endast i så måtto som vårt handlande riskerar att kränka djurens autonomi. I vilken utsträckning går det att försvara en värdepluralistisk djuretik av det här slaget? Det är en fråga som boken inte tar upp, men som hade kunnat komplettera framställningen på ett intressant sätt.

Är det rimligt att anta att endast kännande varelser har moralisk status? Hur går det då med allt annat levande? I kapitel 6 diskuteras Paul Taylors utvidgade biocentrism som den presenteras i *Respect for Nature* (1986).

Taylors biocentrism, som endast äger tillämpning på organismer i naturliga ekosystem, går i korthet ut på att alla och endast de som är så kallade »teleologiska livscentra» har moralisk status. Att vara ett teleologiskt livscentrum innebär att man har ett inre och yttre funktions sätt som är målinriktat med »en konstant tendens att upprätthålla organismens existens över tiden» (citrat ur Salwéns bok, s. 108). Gentemot dessa teleologiska livscentra har människor fyra lexikalt ordnade prima facie-plikter: att inte skada, att kompensera för begångna fel, att inte bete sig bedrägligt och att inte störa. Eventuella konflikter mellan dessa plikter och de förpliktelser vi har enligt den traditionella humanetiken bör lösas med hjälp av fem prioritetsprinciper: självförsvaret, proportionalitet, minimala fel

samt distributiv och restitutiv rättvisa (se ss. 108–112 för en mer detaljerad redogörelse).

Taylors biocentrism är enligt Salwén behäftad med såväl begreppsliga som moraliska svårigheter. Det är för det första, skriver han, oklart vad det innebär att en organism har ett målinriktat inre och yttre funktionssätt. Här bygger han visserligen upp något av en halmdocka när han invänder att en organism för att kunna sträva efter sitt eget bästa behöver ha trosföreställningar och önsknningar. Det är uppenbart inte detta Taylor avser när han talar om ett målinriktat funktionssätt. Men det finns trots allt fog för invändningen. Hur skiljer sig det inre och yttre funktionssättet hos exempelvis ett rådjur från det hos en ballistisk missil? Det behöver Taylor kunna ge ett tillfredsställande svar på.

Ett grundläggande problem med Taylors biocentrism är att klassen av moraliskt relevanta subjekt är enormt omfattande. Det får konsekvenser som strider mot våra genomtänkta moraliska uppfattningar. I boken illustreras detta med hjälp av ett underhållande exempel. Antag att jag är ute i löpspåret och att löpningen gör mig snorig. Tillåter moralen att jag snyter mig? Taylor tvingas svara nej på frågan, eftersom handlingen dödar ett stort antal mikroorganismer samtidigt som den inte kan försvaras med hänvisning till någon av de föreslagna prioritetsprinciperna. Jag kan rimligtvis inte hävda att jag agerar i självförsvar. Enligt proportionalitetsprincipen får jag inte offra mikroorganismernas basala intressen till förmån för mina icke-triviala intressen. Mitt intresse av att snyta mig är inte ett mycket viktigt intresse, så principen om minimala fel är inte tillämplig. Jag kan heller inte kompensera de mikroorganismer som jag dödar på något rimligt vis. Och att hävda att min näsa inte utgör en naturlig miljö och att Taylors biocentrism därmed inte äger tillämplighet innebär i förlängningen att teorin får ett mycket begränsat tillämpningsområde.

Taylors biocentrism har med rätta kritiserats för att ge moralisk status åt en alltför omfattande klass av individer. Samtidigt har teorin kritiserats för att vara alltför restriktiv i sin syn på vad i naturen som kan sägas ha moralisk status. Den finns andra saker, menar man, utöver enskilda individer, som vi bör ta med i våra moraliska

överväganden. I kapitel 7–8 diskuteras ett antal ansatser som på olika sätt tillskriver ekologiska helheter som arter, ekosystem och landskap moralisk status. Kapitel 7 fokuserar på Aldo Leopolds eko-centriska landetik och kapitel 8 behandlar djupekologin. Av utrymmestekniska skäl behandlas endast Leopolds landetik i det följande.

Enligt Leopolds landetik har vi förpliktelser mot såväl levande varelser som ekologiska helheter. Riktigheten hos handlingar bestäms i första hand av hur handlingarna påverkar de ekologiska helheterna. Leopold själv uttrycker det som att »en sak är rätt när den tenderar att bevara det biotiska samhällets integritet, stabilitet och skönhet» [...] och fel »när den tenderar att göra motsatsen» (citat ur Salwéns bok s. 122). Principen tycks vid ett första påseende rimlig, då den bland annat motiverar varför vi kan sägas ha särskilda förpliktelser gentemot utrotningshotade nyckelarter. Enligt Salwén är landetiken också en teori »som svarar mot de krav som den globala uppvärmningen ställer på oss» (s. 125), vilket verkar rimligt, även om en eller två förklarande meningar hade varit på sin plats.

Vilka är då landetikens huvudsakliga problem? Begreppsligt kan man ifrågasätta Leopolds referens till »det biotiska samhällets integritet, stabilitet och skönhet». Vad betyder det att ett ekosystem har integritet? Inom vilka tidsliga och rumsliga skalor ska ett begrepp som »stabilitet» förstås? Kan man inte ge ett tydligt svar på dessa frågor blir det svårt att se hur landetiken skulle kunna ge handlingsvägledning i konkreta situationer.

Därutöver tar Salwén upp två moraliska invändningar. Den första invändningen handlar om att landetiken inte kan ge svar på frågor som rör riktigheten hos handlingar som inte påverkar ekosystemens stabilitet och integritet, till exempel om det är tillåtet att bryta ett löfte för att rädda en väns heder. Svikna löften människor emellan påverkar, som riktigt påpekas, sällan jordens ekosystem. Invändningen är dock svag eftersom landetiken, liksom Taylors biocentrism, bör uppfattas som en kompletterande etik, det vill säga en etik som kompletterar den mänskliga etiken.

Den andra invändningen handlar om landetikens stundom oacceptabla konsekvenser. Antag att ekosystemens integritet, stabilitet och skönhet endast kan upprätthållas genom en kraftig begräns-

ning av antalet levande människor på jorden. Är det därmed rätt att döda ett stort antal människor? Det allra flesta skulle uppfatta det som mycket problematiskt. En filosof som försvarar landetiken mot denna invändning är J. Baird Callicott. Han gör det genom att hänvisa till landetikens *prima facie*-karaktär: landetiken kompletterar den traditionella mänskliga etiken och kan ibland uppvägas av denna. Den stora kvarstående frågan blir naturligtvis vilka principer som väger tyngst i en given beslutssituation – de humanetiska eller de landetiska? Callicott själv tycks mena att mänskliga intressen i allt väsentligt går före naturens intressen, eftersom »de förpliktelser vi har gentemot våra närmaste är starkare än de förpliktelser vi har gentemot andra kollektiv» (s. 132). Men då blir det, som Salwén riktigt konstaterar, svårt att se vilken relevans landetiken har för lösningen på de stora miljöproblemen.

Antag att vi kan närma oss en och samma lösning på de stora miljöproblemen från flera olika normativa utgångspunkter. Spelar det då någon roll vilken miljöetisk teoribildning vi ansluter oss till? Kapitel 9 behandlar avslutningsvis den miljöetiska pragmatismen och argumentet att valet av normativ utgångspunkt vid hanteringen av miljöproblemen bör göras mot bakgrund av pragmatiska överväganden.

Enligt den pragmatiskt orienterade miljöetikern Andrew Light bör filosofer inte nöja sig med att granska ståndpunkter och argument på det sätt som man traditionellt har gjort inom den normativa etiken. Filosofer bör även försöka »formulera argument för en given slutsats som övertygar människor, argument som inte nödvändigtvis måste vara starka i en filosofisk mening» (s. 167). Boken diskuterar inte förslaget närmare, men det finns åtminstone ett frågetecken som borde ha rätats ut: tillhör det verkligen det filosofiska hantverket att försöka övertyga människor om riktigheten hos olika normativa ståndpunkter, inte genom noggrann granskning av förekommande argument, utan genom att lägga fram argument, vilka som helst, som på bästa sätt övertygar människor om det rimliga i dessa ståndpunkter? Antag att det bästa sättet att övertyga ett samhälle om det väsentliga i att minska utsläppen av växthusgaser är att använda argument som bygger på pseudovetenskapliga föreställningar eller en

fascistiskt färgad ideologi, bör jag då som filosof ägna mig åt att sprida och ge kraft åt dessa argument? Det verkar minst sagt märkligt.

Boken *Miljöetik: En introduktion* ger sammanfattningsvis läsaren en god inblick i några av de normativa frågeställningar som uppstår i det praktiska miljöarbetet. Boken är mycket välskriven, har en logisk disposition och har, trots den lättillgängliga framställningen, ett filosofiskt djup som stimulerar till fortsatt diskussion och reflektion. På något ställe i boken saknas referenser. Några av referenserna i referenslistan kommer dessutom i fel ordning. Men detta måste ändå ses som småsaker givet bokens i övrigt utmärkta kvaliteter.

En sista synpunkt: boken är skriven på svenska, vilket begränsar dess potentiella användningsområde. Många svenska lärosäten erbjuder idag miljöundervisning, inklusive undervisning i miljöetik, på engelska. Kan man hoppas på en engelsk översättning av boken i framtiden?

→

Karin Edvardsson Björnberg

Referenser

- ANDERSON, ELISABETH (2004) »Animal rights and the values of nonhuman life» i *Animal Rights: Current Debates and New Directions*, Cass R. Sunstein and Martha C. Nussbaum (red.), New York: Oxford University Press, ss. 277–298.
- HANSSON, SVEN OVE (1999) »The Moral Significance of Indetectable Effects», *Risk: Health, Safety and Environment*, vol. 10, ss. 101–108.
- PARFIT, DEREK (1984) *Reasons and Persons*, Oxford: Clarendon Press.
- PEARCE, DAVID & ULPH, DAVID (1999) »A social discount rate for the United Kingdom» i *Economics and the Environment: Essays on Ecological Economics and Sustainable Development*, David Pearce (red.), Cheltenham: Edward Elgar, ss. 268–285.
- SHRADER-FRECHETTE, KRISTIN (1987) »Parfit and Mistakes in moral Mathematics», *Ethics*, vol. 98, ss. 50–60.
- WOLFF, JONATHAN (2011) *Ethics and Public Policy: A Philosophical Inquiry*, Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.